

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΥΛΟΣ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ
(Προσφυγή αριθ. 41800/13)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ
12 Νοεμβρίου 2015

Η απόφαση αυτή θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί αλλαγές ως προς την μορφή.

Στην υπόθεση Φιλιππόπουλος κατά Ελλάδας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα, η σύνθεση του οποίου έχει ως εξής:

András Sajó, *πρόεδρος*

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyev,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Julia Laffranque,

Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος,

Dmitry Dedov, *δικαστές,*

και Søren Nielsen, *γραμματέας τμήματος,*

Αφού διασκέφθηκε σχετικώς σε δικαστικό συμβούλιο στις 20 Οκτωβρίου 2015,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία ελήφθη την πιο πάνω ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προήλθε από μία προσφυγή (αριθ. 41800/13), στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, ένας υπήκοος της οποίας, ο κ. Αργύριος Φιλιππόπουλος («ο προσφεύγων»), προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 25 Ιουνίου 2013 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπήθηκε από την κ. Ε.-Ι. Κούτρα, δικηγόρο Αθηνών. Η ελληνική κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τον εντεταλμένο του αντιπροσώπου της, κ. Κ. Γεωργιάδη, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Ο προσφεύγων επικαλείται ειδικότερα μία παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης εξαιτίας των συνθηκών κράτησής του.

4. Στις 28 Αυγούστου 2014, οι αιτιάσεις που αφορούν τα άρθρα 3 και 13 της Σύμβασης κοινοποιήθηκαν στην Κυβέρνηση και η προσφυγή κηρύχθηκε απαράδεκτη κατά τα λοιπά σύμφωνα με το άρθρο 54 § 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

ΩΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1961 και κατά την ημερομηνία κατάθεσης της προσφυγής ήταν κρατούμενος στην φυλακή της Πάτρας.

6. Ο προσφεύγων έχει υποβληθεί, στο παρελθόν, σε τέσσερις επεμβάσεις των σπονδύλων. Πάσχει επίσης από νεφρική ανεπάρκεια εξαιτίας μιας στένωσης των αρτηρών σε ποσοστό άνω του 70%. Το ποσοστό αναπηρίας του ορίστηκε σε 50% από το ελληνικό ίδρυμα κοινωνικής ασφάλισης και σε 66% από τον βελγικό οργανισμό ασφάλισης ασθενείας “Liberale Mutualiteit”, ο οποίος του καταβάλλει μία σύνταξη.

A. Η θέση υπό κράτηση και η απόλυση του προσφεύγοντος

7. Κατηγορούμενος για κατοχή και καλλιέργεια κάνναβης, ο προσφεύγων τέθηκε υπό προσωρινή κράτηση στις 29 Σεπτεμβρίου 2012 στις φυλακές Κορίνθου.

8. Η διάταξη για την θέση υπό κράτηση του προσφεύγοντος, εκδοθείσα στις 2 Οκτωβρίου 2012, όριζε ότι ο προσφεύγων, χωρίς να είναι τοξικομανής ο ίδιος με την έννοια του άρθρου 30 § 1 του νόμου 3459/2006, καλλιεργούσε κάνναβη στα 4.000 τετραγωνικά μέτρα της ιδιοκτησίας του με σκοπό το κέρδος. Η διάταξη διευκρίνιζε ότι, λαμβανομένου υπόψη του μεγάλου αριθμού των φυτών κάνναβης που καλλιεργούσε ο προσφεύγων (γεγονός που η προσωπική χρήση του δεν μπορούσε να δικαιολογήσει), ήταν πιθανό να διαπράξει νέα αδικήματα αν αφηνόταν ελεύθερος.

9. Στις 5 Δεκεμβρίου 2012, ο ανακριτής του πλημμελειοδικείου Αιγίου διέταξε την διενέργεια πραγματογνωμοσύνης προκειμένου να επαληθευτεί ο ισχυρισμός του προσφεύγοντος σύμφωνα με τον οποίο ήταν τοξικομανής. Στις 13 Φεβρουαρίου 2013, η έκθεση πραγματογνωμοσύνης που συντάχθηκε από νευρολόγο-ψυχίατρο διαπίστωσε ότι ο προσφεύγων ήταν εξαρτημένος τοξικομανής, του οποίου η καθημερινή δόση υπερέβαινε τα 15 γραμμάρια, και ότι δεν ήταν δυνατόν να απεξαρτηθεί χωρίς ιατρική υποστήριξη.

10. Με την από 4 Μαρτίου 2013 απόφασή του, το δικαστικό συμβούλιο του πλημμελειοδικείου Αιγίου αποφάσισε να παρατείνει την προσωρινή κράτηση του προσφεύγοντος. Έκρινε ότι η έκθεση πραγματογνωμοσύνης δεν ήταν αξιόπιστη διότι δεν στηριζόταν σε τοξικολογική εξέταση του προσφεύγοντος ούτε σε κλινική εξέταση από νοσοκομείο προκειμένου να διαπιστωθεί αν ο προσφεύγων παρουσίαζε μετά από πέντε ημέρες συμπτώματα σχετιζόμενα με κατάσταση στέρησης.

11. Στις 5 Απριλίου 2013, ο προσφεύγων κλήθηκε να παραστεί στο ακροατήριο της 28 Ιουνίου 2013 ενώπιον του ποινικού εφετείου Πατρών.

12. Στις 19 Ιουνίου 2013, ο προσφεύγων μεταφέρθηκε στις φυλακές Πατρών ενόψει του πιο πάνω αναφερομένου ακροατηρίου.

13. Στις 28 Ιουνίου 2013, το ποινικό εφετείο Πατρών απάλλαξε τον προσφεύγοντα.

14. Ο προσφεύγων αφέθηκε ελεύθερος την 1^η Ιουλίου 2013.

B. Οι συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος στις φυλακές Κορίνθου

1. Η εκδοχή του προσφεύγοντος

15. Η φυλακή περιλαμβάνει 2 θαλάμους και 10 κελιά. Ενώ η χωρητικότητά της είναι για 40 κρατούμενους, φιλοξενούσε 96 άτομα την ημερομηνία κατάθεσης της προσφυγής. Ένας διάδρομος 26 τετραγωνικών μέτρων χρησίμευε ως κοιτώνας για 28 κρατούμενους. Εν τούτοις, σε περίπτωση βροχής και αδυναμίας των κρατουμένων να εξέρχονται στο προαύλιο, μαζεύονταν όλοι όρθιοι στον χώρο αυτό.

16. Ο προσφεύγων τοποθετήθηκε στο κελί αριθ. 5 που είχε επιφάνεια 15 τετραγωνικών μέτρων μαζί με 5 άλλους κρατούμενους. Το ύψος των δύο κρεβατιών σε κουκέτα μέσα στο κελί ήταν ένα μέτρο μόνον και τα στρώματα ήταν παλαιά, βρόμικα και σκισμένα. Δεδομένου ότι ήταν υποχρεωμένος να κοιμάται στο δάπεδο, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι το ορθοπεδικό πρόβλημά του επιδεινώθηκε εξαιτίας της αδυναμίας της φυλακής να του χορηγήσει ένα κρεβάτι, καθώς και ένα στρώμα προσαρμοσμένο στην αναπηρία του. Η τουαλέτα που υπήρχε στο εσωτερικό του κελιού είχε επιφάνεια 6 τετραγωνικών μέτρων, γεγονός που άφηνε 1,5 έως 2 τετραγωνικά μέτρα σε κάθε κρατούμενο, χώρο μέσα στον οποίο ήταν τοποθετημένα τα κρεβάτια και δύο στρώματα στο δάπεδο για τον πέμπτο και τον έκτο των κρατουμένων στο κελί. Οι τουαλέτες δεν είχαν πόρτα, δεν εξαερίζονταν και η οσμή που εξέπεμπαν ήταν αποκρουστική και παρούσα κατά την διάρκεια των γευμάτων. Δεδομένου ότι δεν υπήρχε τραπεζαρία, ούτε τραπέζια ούτε καρέκλες μέσα στα κελιά, οι κρατούμενοι ελάμβαναν τα γεύματά τους όρθιοι ή καθισμένοι πάνω στα κρεβάτια τους.

17. Οι κρατούμενοι ήταν υποχρεωμένοι να καθαρίζουν οι ίδιοι τους κοιτώνες και τα κελιά με προϊόντα που αγόραζαν οι ίδιοι.

18. Η τροφή ήταν ανεπαρκής. Για το πρωινό, οι κρατούμενοι ελάμβαναν μόνον τσάι. Κρέας υπήρχε μόνον μία φορά την εβδομάδα και δεν υπήρχε ποτέ ψάρι. Εικοσιοκτώ κρατούμενοι μοιράζονταν ένα ψυγείο και μία μόνον πλάκα

μαγειρέματος. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται επί πλέον ότι η τροφή δεν ήταν κατάλληλη για καρδιοπαθείς.

19. Το προαύλιο της φυλακής που είχε επιφάνεια 160 τετραγωνικών μέτρων και περιελάμβανε ένα γήπεδο μπάσκετ, όργανα γυμναστικής και μία απλώστρα για τον ρουχισμό, ήταν πολύ μικρό για τον αριθμό των κρατουμένων. Οι τοίχοι της φυλακής δεν ήταν βαμμένοι και είχαν φθορές από υγρασία.

20. Υπήρχε διαθέσιμος ιατρός μόνον δύο φορές την εβδομάδα. Το ιατρείο ήταν απαρχαιωμένο και δεν είχε κανένα ιατρικό εργαλείο. Οι εξειδικευμένες ιατρικές εξετάσεις έπρεπε να πραγματοποιούνται σε εξωτερικά ιατρεία με έξοδα των κρατουμένων.

2. Η εκδοχή της Κυβέρνησης

21. Η Κυβέρνηση στηρίζεται σε ένα έγγραφο που χορηγήθηκε από την ίδια την φυλακή της Κορίνθου και περιγράφει την φυλακή και τις συνθήκες κράτησης.

22. Η φυλακή διαθέτει 2 θαλάμους και 10 κελιά. Υπάρχουν τρία διαφορετικά προαύλια: το πρώτο, επιφανείας 200 τετραγωνικών μέτρων, προορίζεται για τα κελιά με αριθμούς 1 έως 5 και για τους 25-30 κρατούμενούς τους, το δεύτερο, επιφανείας 200 τετραγωνικών μέτρων, προορίζεται για τα κελιά με αριθμούς 6 έως 10 και για τους 25-30 κρατούμενούς τους, ενώ το τρίτο, επιφανείας 500 τετραγωνικών μέτρων, φιλοξενεί 50 κρατούμενους και διαθέτει ένα γήπεδο ποδοσφαίρου και ένα γήπεδο βόλεϋ.

23. Ο προσφεύγων διέμεινε στο κελί αριθ. 5, μετά από αίτησή του, σε ολόκληρη την διάρκεια της κράτησής του, προκειμένου να είναι μαζί με συγκατηγορούμενους καταγόμενους από την ίδια πόλη με αυτόν. Το κελί είχε επιφάνεια 15 τετραγωνικών μέτρων, συμπεριλαμβανομένης και της τουαλέτας.

24. Η πληρότητα του κελιού αριθ. 5 σε διάφορες ημερομηνίες ήταν η ακόλουθη: στις 4 Οκτωβρίου 2012: 5 κρατούμενοι, την 1^η Νοεμβρίου 2012: 5 κρατούμενοι, στις 16 Νοεμβρίου 2012: 4 κρατούμενοι, την 1^η Ιανουαρίου 2013: 5 κρατούμενοι, την 1^η Φεβρουαρίου 2013: 4 κρατούμενοι, την 1^η Μαρτίου 2013: 5 κρατούμενοι, την 1^η Απριλίου 2013: 5 κρατούμενοι, την 1^η Μαΐου 2013: 5 κρατούμενοι, την 1^η Ιουνίου 2013: 5 κρατούμενοι και στις 19 Ιουνίου 2013: 4 κρατούμενοι.

25. Το ύψος των κρεβατιών σε κουκέτα οφείλονταν στο αίτημα των κρατουμένων ώστε να μπορούν να βλέπουν τηλεόραση πιο άνετα. Οι κρατούμενοι κατέστρεφαν οι

ίδιοι τα στρώματά τους. Γι' αυτό τον λόγο αποφασίστηκε ότι η προμήθεια νέων στρωμάτων θα χρεωνόταν στους κρατούμενους.

26. Σε ό,τι αφορά τον διάδρομο των 26 τετραγωνικών μέτρων, κανείς δεν κοιμόταν σε αυτόν. Αυτός ήταν εξάλλου εφοδιασμένος με скаμινιά και τραπέζια έτσι ώστε οι κρατούμενοι να μην είναι όρθιοι σε περίπτωση βροχής. Οι κρατούμενοι έσπασαν πολλά τραπέζια σε μία συμπλοκή. Οι θάλαμοι 1 και 2 διέθεταν μία μεγάλη τραπεζαρία όπου μπορούσαν να πηγαίνουν οι κρατούμενοι σε περίπτωση βροχής.

27. Οι τοίχοι και τα κτήρια της φυλακής είχαν βαφεί με την ευκαιρία μιας πρόσφατης μετατροπής ενός τμήματός της σε ειδικό χώρο κράτησης για ανηλίκους.

28. Κατά την διάρκεια της κράτησης του προσφεύγοντος, η πτέρυγα στην οποία βρίσκονταν τα κελιά με αριθμούς 6 έως 10 διέθετε μία τραπεζαρία. Αρχικά, η τραπεζαρία προοριζόταν για τα κελιά με αριθμούς από 1 έως 10, αλλά, για λόγους ασφαλείας, τα κελιά με αριθμούς 1 έως 5 εξαιρέθηκαν και εφοδιάστηκαν με πλαστικά скаμινιά και τραπέζια.

29. Ο καθαρισμός των κελιών γινόταν από τους κρατούμενους που διέμεναν σε αυτά και αυτός των κοινόχρηστων χώρων από κρατούμενους που εργάζονταν ως επιμελητές ορόφου για διαστήματα τριών μηνών. Τα προϊόντα καθαρισμού τα προμήθευε η φυλακή μία φορά την εβδομάδα.

30. Η φυλακή θερμαινόταν από θερμαντικά σώματα που λειτουργούσαν δύο ή τρεις ώρες την ημέρα. Ένας ηλιακός θερμοσίφοντας εξασφάλιζε την παροχή ζεστού νερού. Σε περίπτωση μεγάλης ζέστης, οι πόρτες των κελιών έμεναν ανοιχτές. Μόνον οι θάλαμοι 1 και 2 ήταν εφοδιασμένοι με ανεμιστήρες οροφής. Οι αρχές της φυλακής επέτρεπαν στους κρατούμενους να χρησιμοποιούν ατομικούς ανεμιστήρες ή θερμαντικά μέσα.

31. Σε ό,τι αφορά την σίτιση, το μηνιαίο πρόγραμμα προέβλεπε ψάρι δύο φορές τον μήνα, κρέας έντεκα φορές τον μήνα, από τις οποίες κοτόπουλο τέσσερις φορές τον μήνα και κιμά τρεις ή τέσσερις φορές τον μήνα. Το πρωινό περιελάμβανε τσάι τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας και γάλα τις άλλες ημέρες. Οι κρατούμενοι μπορούσαν να αγοράσουν με δικά τους χρήματα ψάρι ή κρέας από την καντίνα της φυλακής ή από σουπερμάρκετ έξω από αυτήν.

32. Ένα φιλόanthρωπο ταμείο προμηθεύει στους άπορους κρατούμενους που το ζητούν ενδύματα ή προϊόντα ατομικής υγιεινής, όπως σαμπουάν, σαπούνια, ξυράφια, οδοντόκρεμες και οδοντόβουρτσες. Κατά την είσοδό του στην φυλακή, ο

προσφεύγων δήλωσε ότι εισέπραττε μία σύνταξη αναπηρίας δεν ότι δεν χρειαζόταν φιλάνθρωπο ταμείο.

33. Η φυλακή διαθέτει ένα ιατρείο υπαγόμενο στο γενικό νοσοκομείο Κορίνθου. Το προαύλιο της φυλακής που είχε επιφάνεια 160 τετραγωνικών μέτρων και περιελάμβανε ένα γήπεδο μπάσκετ, όργανα γυμναστικής και μία απλώστρα για τον ρουχισμό, ήταν πολύ μικρό για τον αριθμό των κρατουμένων. Οι τοίχοι της φυλακής δεν ήταν βαμμένοι και είχαν φθορές από υγρασία.

34. Ο προσφεύγων επισκέφθηκε το ιατρείο της φυλακής δεκαεπτά φορές: στις 9 και 22 Οκτωβρίου 2012 και στις 19 Δεκεμβρίου 2012, στις 10 και 15 Ιανουαρίου 2013, στις 14, 21 και 26 Φεβρουαρίου 2013, στις 12, 21 και 28 Μαρτίου 2013, στις 9, 23 και 29 Απριλίου 2013, στις 9, 23 και 29 Απριλίου 2013, στις 20 και 27 Μαΐου 2013 και στις 17 Ιουνίου 2013. Ο ιατρός τροποποίησε την φαρμακευτική αγωγή του και συνέστησε την μεταφορά του σε νοσοκομείο όταν τούτο αποδείχθηκε αναγκαίο (πιο κάτω παράγραφοι 36-37). Όλα τα φάρμακα που συνταγογραφούσε ο ιατρός χορηγούνταν στον προσφεύγοντα σε καθημερινή βάση και μόνον ένα στα τέσσερα ήταν γενόσημο.

35. Στις 20 Δεκεμβρίου 2012, ο προσφεύγων μεταφέρθηκε στα επείγοντα περιστατικά του γενικού νοσοκομείου Κορίνθου. Δεδομένου ότι ήταν αδύνατον να υποβληθεί σε ειδικευμένη εξέταση των αγγείων και των φλεβών των κάτω άκρων στο νοσοκομείο αυτό, ο προσφεύγων νοσηλεύθηκε στις 10 Ιανουαρίου 2013 σε ιδιωτική κλινική της Κορίνθου.

Στις 21 Ιανουαρίου 2013, ο προσφεύγων αρνήθηκε την μεταφορά του στο νοσοκομείο της φυλακής του Κορυδαλλού, στην Αθήνα, όπως του είχε συστήσει ο ιατρός του ιατρείου της φυλακής. Ο προσφεύγων υπέγραψε μία απαλλαγή προς τούτο προκειμένου να επισημοποιήσει την άρνησή του.

36. Στις 23 Ιανουαρίου 2013, ο προσφεύγων μεταφέρθηκε εκ νέου στο γενικό νοσοκομείο Κορίνθου όπου διαπιστώθηκε ότι η εξέτασή του από έναν αγγειοχειρουργό δεν ήταν επιτακτική, αλλά μπορούσε να οριστεί σε μεταγενέστερη ημερομηνία.

37. Στις 16 Μαΐου 2013, ο προσφεύγων εισήχθη στην καρδιολογική κλινική του γενικού νοσοκομείου Κορίνθου, από όπου εξήλθε την ίδια ημέρα με δική του ευθύνη.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

38. Σε ό,τι αφορά το εφαρμοστέο εσωτερικό δίκαιο και την πρακτική, γίνεται αναφορά στην απόφαση *Χατζηβασιλειάδης κατά Ελλάδας* (αριθ. 51618/12, §§ 17-21, 26 Νοεμβρίου 2013).

39. Το άρθρο 75 του σωφρονιστικού κώδικα (μεταγωγή για δικονομικούς λόγους) ορίζει:

«1. Στην περίπτωση γ' του άρθρου 72 η μεταγωγή κρατουμένου παραγγέλλεται από τον αρμόδιο Εισαγγελέα Εφετών ή Πλημμελειοδικών προς διευκόλυνση του έργου της ανάκρισης ή για να εμφανισθεί ο κρατούμενος σε δικαστήριο ή σε δημόσια αρχή. Ο ίδιος εισαγγελέας φροντίζει για την ταχεία επαναμεταγωγή του κρατουμένου, στον οποίο δεν επιτρέπεται να καταθέσει αίτηση μεταγωγής σε άλλη φυλακή μέχρις ότου πραγματοποιηθεί η επαναμεταγωγή. (...)»

III. ΟΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

40. Στις 21 Ιουλίου 2011, μετά από πρόσκληση του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ο Συνήγορος του Πολίτη μετέβη στις φυλακές Κορίνθου προκειμένου να εξετάσει την καταλληλότητα των φυλακών αυτών με την προοπτική να μετατρέψει ένα τμήμα τους σε χώρο κράτησης ανηλίκων ηλικίας 15 έως 18 ετών.

41. Στην από 14 Σεπτεμβρίου 2011 έκθεσή του προς το Υπουργείο, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωνε ότι η φυλακή, η χωρητικότητα της οποίας ήταν 60 κρατουμένων, φιλοξενούσε κατά την ημερομηνία της επίσκεψης 90 κρατούμενους. Υπογράμμισε ότι αυτό το επαναλαμβανόμενο φαινόμενο υπερπλήρωσης των ελληνικών φυλακών αντιμετωπιζόταν και σε αυτήν την φυλακή και καθιστούσε τις συνθήκες ζωής των κρατουμένων και τις συνθήκες εργασίας του σωφρονιστικού προσωπικού αφόρητες. Η υπερπλήρωση στους δύο θαλάμους που επισκέφθηκε ήταν τέτοια που συνιστούσε απάνθρωπη μεταχείριση με την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης.

42. Ο Συνήγορος του Πολίτη σύστηνε, μεταξύ άλλων, ότι οι εγκαταστάσεις θα έπρεπε να ανακαινισθούν κατά τρόπο ώστε να μπορεί να αποδεχθεί ανηλίκους. Οι χώροι ήταν περιορισμένοι σε τέτοιο βαθμό ώστε δεν επέτρεπαν ούτε την διαμονή ενηλίκων μέσα. Έπρεπε πριν από όλα να ρυθμιστούν οι ανάγκες σε χώρους προκειμένου να εξαλειφθούν τα σχετικά με την υπερπλήρωση προβλήματα και να εξοπλιστούν τα κελιά ώστε να προσαρμοστούν στις ανάγκες των ανηλίκων. Η παρουσία ενός ιατρού και ιατρικού προσωπικού ήταν απαραίτητη.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 3 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

43. Ο προσφεύγων παραπονείται για τις συνθήκες κράτησής του. Επικαλείται μία παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς.»

A. Επί του παραδεκτού

44. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει την προσφυγή λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων: ο προσφεύγων δεν κατέθεσε αγωγή αποζημίωσης στην βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης ή με τα εφαρμοστέα άρθρα του σωφρονιστικού κώδικα.

45. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι, κατά την ημερομηνία κατάθεσης της προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου, ο προσφεύγων δεν κρατούνταν πλέον στις φυλακές Κορίνθου αλλά είχε μεταχθεί στις φυλακές Πατρών. Δεν κρατούνταν πλέον υπό τις συνθήκες για τις οποίες παραπονείται στην προσφυγή του και δεν υπάρχει «συνεχής κατάσταση» κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου. Επικαλούμενη την απόφαση *Χατζηβασιλειάδης*, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι, προσφεύγοντας ενώπιον του Δικαστηρίου στην ημερομηνία αυτή, ο προσφεύγων δεν στόχευε να προκαλέσει την παύση της κράτησής του κάτω από απάνθρωπες ή ταπεινωτικές συνθήκες, η οποία είχε άλλωστε διακοπεί από την μεταγωγή του, αλλά να επιτύχει την επιδίκαση μιας αποζημίωσης για ηθική βλάβη.

46. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει, επίσης, ότι ο προσφεύγων θα μπορούσε να υποβάλει τις αιτιάσεις του τις σχετικές με τις συνθήκες κράτησής του και με την μεταχείρισή του μέσα στην φυλακή, στο συμβούλιο των φυλακών ή στον εισαγγελέα εφετών που ήταν αρμόδιος να επιβλέπει την λειτουργία των φυλακών Κορίνθου (στην βάση των άρθρων 572 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και 6 του σωφρονιστικού κώδικα).

47. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι η αγωγή που προβλέπεται από το πιο πάνω άρθρο 105 είναι απατηλή: ο ενδιαφερόμενος ο οποίος θα κατέθετε την αγωγή αυτή θα έπρεπε να περιμένει έξι χρόνια για την συζήτηση στον πρώτο βαθμό και ακόμη έξι

χρόνια για την κατ'έφεση συζήτηση. Είτε είχε ασκήσει αυτό το μέσο πριν είτε μετά την απόλυσή του, δεν θα μπορούσαμε να το θεωρήσουμε ως πραγματική προσφυγή. Ο προσφεύγων μνημονεύει μία υπόθεση στην οποία η πιο πάνω αναφερόμενη σχετική με το άρθρο 105 διαδικασία είχε αρχίσει το 1997 και, έντεκα χρόνια μετά, το Συμβούλιο της Επικρατείας την παρέπεμψε στο διοικητικό εφετείο χωρίς να γνωρίζουμε κατά πόσον σήμερα, το 2015, έχει περατωθεί.

48. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η πιο πάνω αναφερόμενη νομολογία *Χατζηβασιλειάδης*, δεν θα αυξήσει τις πιθανότητες των απολυθέντων κρατουμένων να αποζημιωθούν εντός λογικής προθεσμίας για τις επώδυνες συνθήκες κράτησης. Εξάλλου, αν και η Κυβέρνηση παραθέτει υποθέσεις στις οποίες τα δικαστήρια επιδίκασαν αποζημίωση στην βάση του άρθρου 105, επρόκειτο όμως για άτομα τα οποία κρατούνταν για οφειλές έναντι του Δημοσίου και όχι για άτομα που κρατούνταν κατά παράβαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

49. Σε ό,τι αφορά τις προσφυγές που προβλέπονται από τα άρθρα 6 του σωφρονιστικού κώδικα και 572 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ο προσφεύγων υπογραμμίζει ότι η Κυβέρνηση δεν προσκομίζει έστω και ένα παράδειγμα κρατουμένου ο οποίος, αφού απευθύνθηκε στον εισαγγελέα ή στο συμβούλιο της φυλακής, να έλαβε θετική απάντηση ιδιαίτερα για ψυχολογικά προβλήματα τα οποία προκύπτουν από την εξάρτηση από ναρκωτικά και από την έλλειψη θεραπείας των εξαρτημένων κρατουμένων. Ειδικότερα, ο απατηλός χαρακτήρας της προσφυγής η οποία προβλέπεται από το πιο πάνω αναφερόμενο άρθρο 572 αντανάκλαται από την απάντηση που δόθηκε από τον εισαγγελέα στην δικηγόρο του προσφεύγοντος, στο πλαίσιο μιας άλλης υπόθεσης του ιδίου τύπου αναφορικά με άλλο κρατούμενο, σύμφωνα με την οποία ο εισαγγελέας δήλωσε αναρμόδιος να παρέμβει προκειμένου να μεριμνήσει για την βελτίωση των συνθηκών κράτησης μέσα στις φυλακές Κορίνθου.

50. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο σκοπός του άρθρου 35 § 1 της Σύμβασης, το οποίο διατυπώνει τον κανόνα της εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων, είναι να επιφυλάξει στα συμβαλλόμενα Κράτη την δυνατότητα να προλάβει ή να επανορθώσει τις επικαλούμενες παραβιάσεις εναντίον τους πριν να υποβληθούν ενώπιόν του οι ισχυρισμοί αυτοί (*Scordino κατά Ιταλίας (αριθ. 1)* [GC], αριθ. 36813/97, § 141, CEDH 2006-V). Υπενθυμίζει επίσης ότι, εν τούτοις, το άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης επιβάλλει την εξάντληση μόνον των προσφυγών οι οποίες είναι ταυτόχρονα σχετικές με τις καταγγελλόμενες παραβιάσεις, διαθέσιμες και

κατάλληλες. Επαναλαμβάνει ότι οι προσφυγές αυτές πρέπει να υπάρχουν σε επαρκή βαθμό βεβαιότητας όχι μόνον στην θεωρία αλλά και στην πράξη, διαφορετικά στερούνται της απαιτούμενης αποτελεσματικότητας και προσβασιμότητας, και ότι το εναγόμενο Κράτος έχει την ευθύνη να αποδείξει ότι οι απαιτήσεις αυτές πληρούνται (*Sejdovic κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. 56581/00, § 45, CEDH 2006-II).

51. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι, προκειμένου για τις συνθήκες κράτησης, έχει καταλήξει στις αποφάσεις *Vaden κατά Ελλάδα* (αριθ. 35115/03, §§ 30-33, 29 Μαρτίου 2007) και *Τσιβής κατά Ελλάδα* (αριθ. 11553/05, §§ 18-20, 6 Δεκεμβρίου 2007) ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν εξαντλήσει τα εθνικά ένδικα μέσα, διότι παρέλειψαν να ασκήσουν τις προσφυγές που προβλέπονται από το άρθρο 572 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (προσφυγή ενώπιον του εισαγγελέως εκτέλεσης των ποινών και εφαρμογής ασφαλιστικών μέτρων) και από το άρθρο 6 του νόμου 2776/1999 (προσφυγή ενώπιον του εισαγγελέως που εποπτεύει την φυλακή και προσφυγή ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου της φυλακής). Στις υποθέσεις αυτές, οι προσφεύγοντες παραπονούνταν για τις ιδιαίτερες συνθήκες που τους έθιγαν προσωπικά ως άτομα και στις οποίες αυτοί εκτιμούσαν ότι οι σωφρονιστικές αρχές μπορούσαν να μπορούσαν να θέσουν τέλος λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα.

52. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι στο μέτρο που οι αιτιάσεις του προσφεύγοντος αναφέρονται στην έλλειψη περίθαλψής του ως τοξικομανούς στην φυλακή και στην απουσία μέτρων προβλεπόμενων για την αποτοξίνωση από την κάνναβη, προβλήματα τα οποία τον έθιγαν προσωπικά, αυτός όφειλε να απευθυνθεί στους πιο πάνω αναφερόμενους εισαγγελείς ή στο συμβούλιο της φυλακής και έπρεπε να επιχειρήσει να λάβει από αυτούς μία λύση για τα προβλήματά του. Κάνει συνεπώς δεκτή την ένσταση της Κυβέρνησης στο μέτρο που αυτή αναφέρεται στην περίθαλψη της οποίας ο προσφεύγων επιθυμούσε να αποτελέσει το αντικείμενο ως τοξικομανής.

53. Αντιθέτως, στον βαθμό που ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι θίχθηκε προσωπικά από τις γενικές συνθήκες κράτησης μέσα στην φυλακή, οι προβλεπόμενες από τα πιο πάνω άρθρα 6 και 572 προσφυγές ουδόλως θα ωφελούσαν (*Παπακωνσταντίνου κατά Ελλάδα*, αριθ. 50765/11, § 51, 13 Νοεμβρίου 2014).

54. Σε ό,τι αφορά την αγωγή αποζημίωσης του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, το Δικαστήριο υπενθυμίζει την νομολογία του σύμφωνα με την οποία, προκειμένου για την εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων για μία αιτίαση σχετική με τις γενικές συνθήκες κράτησης που επικρατούν μέσα σε ένα σωφρονιστικό κατάσταση, η κατάσταση μπορεί να διαφέρει μεταξύ ενός ατόμου το

οποίο κρατήθηκε υπό συνθήκες κατά την άποψή του αντίθετες προς το άρθρο 3 της Σύμβασης και προσφεύγει ενώπιον του Δικαστηρίου μετά την απόλυσή του και ενός ατόμου το οποίο προσφεύγει σε αυτό ενώ κρατείται ακόμη κάτω από τις συνθήκες που καταγγέλλει (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Χατζηβασιλειάδης κατά Ελλάδας*, § 30). Υπενθυμίζει επίσης ότι η μεταγωγή ενός κρατουμένου από έναν τόπο κράτησης σε άλλον διακόπτει, κατ' αρχήν, την συνέχεια της κράτησης σε ό,τι αφορά τις συνθήκες της η δε εξάμηνη προθεσμία, η οποία προβλέπεται από το άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης, αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία της μεταγωγής στον νέο τόπο κράτησης (*Noviskiy κατά Ρωσίας* (déc.), αριθ. 11982/02, § 96, 6 Δεκεμβρίου 2007, *Maltabar και Maltabar κατά Ρωσίας*, αριθ. 6954/02, § 83, 29 Ιανουαρίου 2009 και *Κανάκης κατά Ελλάδας* (αριθ. 2), αριθ. 40146/11, § 92, 12 Δεκεμβρίου 2013). Εν τούτοις, κατ' αρχήν, μικρά διαστήματα απουσίας, στην διάρκεια των οποίων ένας κρατούμενος εξέρχεται από την φυλακή για περίθαλψη ή για τις ανάγκες μιας δικαστικής διαδικασίας, δεν επηρεάζουν την συνέχεια της κράτησης (*Gorbulya κατά Ρωσίας*, αριθ. 31535/09, § 47, 6 Μαρτίου 2014).

55. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων προσέφυγε στο Δικαστήριο στις 25 Ιουνίου 2013 ενώ είχε ήδη μεταχθεί στην φυλακή της Πάτρας από τις 19 Ιουνίου 2013.

56. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι υπό τις προκειμένες περιστάσεις, οφείλει να εξετάσει αν η μεταγωγή αυτή διέκοψε την συνεχή κατάσταση της κράτησης του προσφεύγοντος και έπρεπε να ληφθεί υπόψη προκειμένου να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι αυτός θα έπρεπε να καταθέσει την αγωγή του άρθρου 105 ώστε να επιχειρήσει να λάβει αποζημίωση για συνθήκες κράτησης αντίθετες προς το άρθρο 3 μέσα στις φυλακές Κορίνθου.

57. Προς τούτο, το Δικαστήριο έκρινε πολλές φορές ότι η υποχρέωση για τον προσφεύγοντα να εξαντλήσει τα εσωτερικά ένδικα μέσα εκτιμάται κατ' αρχήν κατά την ημερομηνία κατάθεσης της προσφυγής ενώπιόν του (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Baumann κατά Γαλλίας*, αριθ. 33592/96, § 47, CEDH 2001-V).

58. Εν τούτοις, η μεταγωγή του προσφεύγοντος από τις φυλακές Κορίνθου στις φυλακές Πατρών δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ως συνήθης και οριστική μεταγωγή μεταγωγή κρατουμένου από μία φυλακή στην άλλη. Η μεταγωγή αυτή έλαβε εν προκειμένω χώρα μόνον για διαδικαστικούς λόγους ήτοι για τις ανάγκες της παράστασης του προσφεύγοντος στο ακροατήριο του ποινικού εφετείου Πατρών που είχε οριστεί για τις 28 Ιουνίου 2013. Προς τούτο, το άρθρο 75 § 1 του σφραγιστικού

κώδικα προβλέπει ότι ο αρμόδιος εισαγγελέας είναι εκείνος που διατάζει αυτού του είδους την μεταγωγή και μεριμνά επίσης για την ταχεία επιστροφή του κρατούμενου μετά την λήξη της διαδικασίας. Επίσης, ο κρατούμενος δεν μπορεί να καταθέσει αίτηση μεταγωγής σε άλλη φυλακή μέχρις ότου πραγματοποιηθεί η επιστροφή του. Έτσι, κατά την ημερομηνία κατάθεσης της προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου και ενώ αναμενόταν η απόφαση του ποινικού εφετείου, ο προσφεύγων θεωρούνταν ότι θα επέστρεφε στην φυλακή της Κορίνθου η απομάκρυνση από την οποία ήταν μόνον περιστασιακή.

59. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η περίπτωση του προσφεύγοντος δεν εμπίπτει στην πιο πάνω αναφερόμενη νομολογία *Χατζηβασιλειάδης* και ότι η αποζημιωτική αγωγή στην βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα σε συνδυασμό με τα σχετικά άρθρα του σωφρονιστικού κώδικα, καθώς και με το άρθρο 3 της Σύμβασης που έχει άμεση εφαρμογή στην εσωτερική έννομη τάξη, δεν συνιστούσε ένδικο μέσο που θα έπρεπε να έχει ασκηθεί από τον προσφεύγοντα κατά την ημερομηνία κατάθεσης της προσφυγής.

60. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο απορρίπτει την ένσταση της Κυβέρνησης σε ό,τι αφορά τις γενικές συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος στις φυλακές Κορίνθου.

61. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) της Σύμβασης και δεν προσκρούει κατά τα λοιπά σε κάποιον άλλο λόγο απαραδέκτου. Την κηρύσσει συνεπώς παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

62. Η Κυβέρνηση αναφέρεται στην δική της εκδοχή των συνθηκών κράτησης του προσφεύγοντος και υπογραμμίζει ότι, αν και αυτές δεν μπορούσαν να θεωρηθούν απολύτως ικανοποιητικές, δεν υπερέβαιναν το όριο σοβαρότητας που είναι αναγκαίο ώστε να χαρακτηρισθούν ως απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση.

63. Ο προσφεύγων αναφέρεται στην αφήγησή του αναφορικά με τις συνθήκες κράτησής του και ισχυρίζεται ότι η Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί στην πραγματικότητα την αλήθεια τους, τόσο σε ό,τι αφορά την υπερπλήρωση όσο και τον εξοπλισμό των κελιών της φυλακής. Αμφισβητεί τους ισχυρισμούς της Κυβέρνησης σύμφωνα με τους οποίους οι κρατούμενοι διέθεταν καινούργια στρώματα και ότι το κελί του ήταν εξοπλισμένο με καρέκλες και τραπέζια. Σε ό,τι αφορά την σίτιση, ο προσφεύγων

επαναλαμβάνει ότι ήταν υποχρεωμένος να λαμβάνει τα γεύματά του μέσα στο κελί του και ότι αυτά δεν είχαν επαρκή τροφική αξία: ουδέποτε κατανάλωσε ψάρι και το πρωινό περιελάμβανε μόνον τσάι ή γάλα.

64. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το άρθρο 3 της Σύμβασης επιβάλλει στις αρχές μία θετική υποχρέωση η οποία συνίσταται στην εξασφάλιση του ότι κάθε κρατούμενος θα κρατείται υπό συνθήκες συμβατές με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ότι οι όροι εκτέλεσης του εν λόγω μέτρου δεν θα υποβάλλουν τον ενδιαφερόμενο σε αγωνία ή σε δοκιμασία της οποίας η ένταση υπερβαίνει το αναπόφευκτο επίπεδο των δεινών που είναι σύμφυτα με την κράτηση (*Kudla κατά Πολωνίας* [GC], αριθ. 30210/96, § 94, CEDH 2000-XL, και *Norbert Sikorski κατά Πολωνίας*, αριθ. 17599/05, § 131, 22 Οκτωβρίου 2009).

65. Προκειμένου περί των συνθηκών κράτησης, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τις σωρευτικές επιπτώσεις τους καθώς και τους συγκεκριμένους ισχυρισμούς του προσφεύγοντος (*Dougoz κατά Ελλάδας*, αριθ. 40907/98, § 46, CEDH 2001-II). Ειδικότερα, το διάστημα κατά το οποίο ένα άτομο κρατήθηκε υπό τις επίδικες συνθήκες συνιστά σημαντικό παράγοντα (*Kalashnikov κατά Ρωσίας*, αριθ. 47095/99, § 102, CEDH 2002-VI, *Kehayov κατά Βουλγαρίας*, αριθ. 41035/98, § 64, 18 Ιανουαρίου 2005, και *Alver κατά Εσθονίας*, αριθ. 64812/01, § 50, 8 Νοεμβρίου 2005). Εξάλλου, όταν η υπερπλήρωση των φυλακών φθάσει ένα συγκεκριμένο επίπεδο, η έλλειψη χώρου μέσα σε ένα σωφρονιστικό ίδρυμα μπορεί να αποτελέσει το κεντρικό στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη στην εκτίμηση της συμφωνίας μιας συγκεκριμένης κατάστασης με το άρθρο 3 της Σύμβασης (βλέπε, προς την κατεύθυνση αυτή, *Karalevičius κατά Λιθουανίας*, αριθ. 53254/99, 7 Απριλίου 2005).

66. Έτσι, όταν αντιμετωπίζει περιπτώσεις μεγάλης υπερπλήρωσης, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το στοιχείο αυτό, από μόνο του, επαρκούσε για να καταλήξει στην παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης. Κατά γενικό κανόνα, επρόκειτο για περιπτώσεις όπου ο προσωπικός χώρος που παραχωρήθηκε σε έναν προσφεύγοντα ήταν μικρότερος των 3 τετραγωνικών μέτρων (*Kantyreva κατά Ρωσίας*, αριθ. 37213/02, §§ 50-51, 21 Ιουνίου 2007, *Andrei Frolov κατά Ρωσίας*, αριθ. 205/02, §§ 47-49, 29 Μαρτίου 2007, *Kadiķis κατά Λετονίας*, αριθ. 62393/00, § 55, 4 Μαΐου 2006, *Sulejmanovic κατά Ιταλίας*, αριθ. 22635/03, § 43, 16 Ιουλίου 2009, και *Torreggiani και λοιποί κατά Ιταλίας*, αριθ. 43517/09, 46882/09, 55400/09, 57875/09, 61535/09, 35315/10 και 37818/10, § 68, 8 Ιανουαρίου 2013).

67. Αντιθέτως, σε υποθέσεις όπου η υπερπλήρωση δεν ήταν σημαντική σε βαθμό που να θέτει αφ'εαυτής πρόβλημα υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της Σύμβασης, το Δικαστήριο έχει σημειώσει ότι άλλες πλευρές των συνθηκών κράτησης έπρεπε να ληφθούν υπόψη κατά την εξέταση της τήρησης της υποχρέωσης αυτής. Μεταξύ των στοιχείων αυτών συγκαταλέγονται η δυνατότητα χρήσης της τουαλέτας με ιδιωτικότητα, ο διαθέσιμος εξαερισμός, η πρόσβαση στο φυσικό φως και τον αέρα, η ποιότητα της θέρμανσης και η συμμόρφωση προς τις στοιχειώδεις υγειονομικές απαιτήσεις. Έτσι, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου έκαστος κρατούμενος διέθετε 3 έως 4 τετραγωνικά μέτρα, το Δικαστήριο κατέληξε παρά ταύτα στην παραβίαση του άρθρου 3 δεδομένου ότι η έλλειψη χώρου συνοδευόταν από έλλειψη εξαερισμού και φωτός (*Moisseiev κατά Ρωσίας*, αριθ. 62936/00, §§ 125-127, 9 Οκτωβρίου 2008 – βλέπε επίσης *Vlassov κατά Ρωσίας*, αριθ. 78146/01, § 84, 12 Ιουνίου 2008, και *Babouchkine κατά Ρωσίας*, αριθ. 67253/01, § 44, 18 Οκτωβρίου 2007), από περιορισμένη πρόσβαση σε υπαίθριο περίπατο (*István Gábor Kovács κατά Ουγγαρίας*, αριθ. 72967/10, § 26, 17 Ιανουαρίου 2012) ή από πλήρη έλλειψη ιδιωτικότητας μέσα στα κελιά (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Belevitskiy κατά Ρωσίας*, αριθ. 72967/01, §§ 73-79, 1^η Μαρτίου 2007, *Khudoyorov κατά Ρωσίας*, αριθ. 6847/02, §§ 106-107, ECHR 2005-X (αποσπάσματα), και *Novoselov κατά Ρωσίας*, αριθ. 66460/01, §§ 32 και 40-43, 2 Ιουνίου 2005).

68. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι προσφεύγων και Κυβέρνηση συντάσσονται στην αναγνώριση του ότι ο πρώτος διέμεινε σε ολόκληρη την διάρκεια της κράτησής του στο κελί αριθ. 5 το οποίο είχε επιφάνεια 15 τετραγωνικών μέτρων συμπεριλαμβανομένης και της τουαλέτας. Ως προς τούτο, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η επιφάνεια του WC ανέρχεται σε 6 τετραγωνικά μέτρα, ισχυρισμό τον οποίο η Κυβέρνηση δεν αντικρούει στις παρατηρήσεις της. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η επιφάνεια του κελιού αριθ. 5 ανέρχεται σε 9 τετραγωνικά μέτρα, μετά από αφαίρεση του χώρου που καταλαμβάνει η τουαλέτα. Οι ισχυρισμοί των διαδίκων διαφέρουν επίσης ως προς τον αριθμό των κρατουμένων που ήταν τοποθετημένοι μέσα σε αυτό το κελί: έξι κατά τον προσφεύγοντα και από τέσσερις έως πέντε κατά την Κυβέρνηση, αφού σύμφωνα με την τελευταία ο αριθμός των κρατουμένων είχε διακυμανθεί σε δέκα περιπτώσεις (πιο πάνω παράγραφος 24).

69. Αποδεικνύεται συνεπώς ότι, ακόμη και με διαμονή τεσσάρων κρατουμένων, ο προσωπικός χώρος εκάστου ήταν μικρότερος από 3 τετραγωνικά μέτρα. Το στοιχείο αυτό αρκεί προκειμένου να κρίνει το Δικαστήριο ότι οι συνθήκες κράτησης του

προσφεύγοντος συνιστούν μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Σύμβασης. Επίσης, η ύπαρξη πλαστικών σκαμνίων και τραπεζιών μέσα στο κελί αριθ. 5 (πιο πάνω παράγραφος 28) είναι ένα στοιχείο που συνέβαλε στον περαιτέρω περιορισμό του προσωπικού χώρου του προσφεύγοντος.

70. Το Δικαστήριο σημειώνει ακόμη κάποιους άλλους ισχυρισμούς του προσφεύγοντος οι οποίοι δεν αμφισβητήθηκαν από την Κυβέρνηση, όπως το γεγονός ότι οι κρατούμενοι των κελιών με αριθμούς 1 έως 5, μεταξύ των οποίων ήταν και αυτό του προσφεύγοντος, δεν διέθεταν τραπεζαρία για να λαμβάνουν τα γεύματά τους, την απουσία ιδιωτικότητας των κρατουμένων μέσα στις τουαλέτες λόγω της απουσίας πορτών και η έλλειψη εξαερισμού μέσα στις τουαλέτες (πιο πάνω παράγραφος 16).

71. Οι παράγοντες αυτοί προστίθενται στις επιπτώσεις της υπερπλήρωσης της φυλακής.

72. Έπεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 3 ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

73. Επικαλούμενος τα άρθρα 3 και 13 της Σύμβασης σε συνδυασμό μεταξύ τους, ο προσφεύγων παραπονείται διότι δεν διέθεταν μία πραγματική προσφυγή για να παραπονεθούν για τις συνθήκες κράτησής τους.

74. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων είχε στην διάθεσή του τις προσφυγές που προβλέπονται από το άρθρο 572 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, αλλά και από το άρθρο 25 § 1 του νόμου 1756/1988 περί του κώδικα οργάνωσης των δικαστηρίων που επιφορτίζει τον αντεισαγγελέα εφετών τον αρμόδιο για τις φυλακές Κορίνθου να μεριμνά για την τήρηση των κανόνων των σχετικών με την μεταχείριση των κρατουμένων και των συνθηκών κράτησης μέσα στην φυλακή.

75. Διαπιστώνοντας ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) της Σύμβασης και δεν προσκρούει κατά τα λοιπά σε κάποιον άλλο λόγο απαραδέκτου, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή. Επίσης, λαμβανομένου υπόψη του συμπεράσματός του σχετικά με την ένσταση της μη εξάντησης των εθνικών ενδίκων μέσων (βλέπε πιο πάνω παράγραφο 60), το Δικαστήριο εκτιμά ότι αυτά που μνημονεύονται εν προκειμένω από την Κυβέρνηση δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του άρθρου 13 της Σύμβασης. Υπάρχει συνεπώς

παραβίαση της διάταξης αυτής (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Μαρτζακλής και λοιποί κατά Ελλάδα*, αριθ. 20378/13, § 79, 9 Ιουλίου 2015).

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

76. Σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

77. Ο προσφεύγων ζητεί ένα ποσό 34.000 ευρώ (EUR) για την ηθική βλάβη που υποστηρίζει ότι υπέστη εξαιτίας της παραβίασης των άρθρων 3 και 13 της Σύμβασης, ποσό καταβλητέο απευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό της δικηγόρου του. Υποστηρίζει ότι η φυσική και διανοητική υγεία του επιδεινώθηκε εξαιτίας των συνθηκών κράτησής του στις φυλακές Κορίνθου, καθώς και της αποτοξίνωσής από την κάνναβη, η οποία ήταν αναγκαστική και δεν υποβοηθήθηκε ιατρικά.

78. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα αιτούμενα ποσά αυτό είναι υπέρογκα και μη αιτιολογημένα. Ισχυρίζεται ότι η διαπίστωση της παραβίασης θα συνιστούσε επαρκή ικανοποίηση. Εν τούτοις, σε περίπτωση που το Δικαστήριο θα επιθυμούσε να επιδικάσει κάποιο ποσό στον προσφεύγοντα, το ποσό των 4.000 EUR θα ήταν επαρκές και εύλογο. Επικαλούμενη την απόφαση *C.D. και λοιποί κατά Ελλάδα* (αριθ. 33441/10, 33468/10 και 33476/10, § 84, 19 Δεκεμβρίου 2013) και τις αποφάσεις που μνημονεύονται σε αυτήν, καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει το αίτημα του προσφεύγοντος να ζητήσει την κατάθεση του αιτηθέντος ποσού στον τραπεζικό λογαριασμό της δικηγόρου του.

79. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι περιστάσεις που το οδήγησαν να καταλήξει εν προκειμένω στην παραβίαση του άρθρου 3 προκαλούν από την φύση απελπισία, άγχος και ένταση. Ο προσφεύγων είναι συνεπώς σε θέση να επικαλεστεί ηθική βλάβη δικαιολογούσα την επιδίκαση ενός ποσού 6.500 EUR. Το ποσό αυτό θα πρέπει να κατατεθεί απευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό ο οποίος υποδείχθηκε από την εκπρόσωπό του.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

80. Ο προσφεύγων ζητεί επίσης 4.200 EUR για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στην οποία υποβλήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου, ποσό καταβλητέο απευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό της δικηγόρου του. Το ποσό αυτό έχει αποτελέσει το αντικείμενο μιας συμφωνίας συναφθείσας μεταξύ του ιδίου και της δικηγόρου του σύμφωνα με την οποία θα καταβληθεί στην τελευταία σε περίπτωση που το Δικαστήριο θα διαπίστωνε τουλάχιστον μία παραβίαση της Σύμβασης. Αντιθέτως, σε περίπτωση απόρριψης της προσφυγής ως απαράδεκτης, κανένα ποσό δεν θα καταβάλλονταν στην δικηγόρο του.

81. Ο προσφεύγων ζητεί, επίσης, το ποσό των 1.300 EUR για την αμοιβή του δικηγόρου του ο οποίος τον υπεράσπισε ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου του πλημμελειοδικείου Αιγίου με την ευκαιρία της παράτασης της προσωρινής κράτησής του (πιο πάνω παράγραφος 10).

82. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων δεν προσκόμισε νόμιμα παραστατικά προκειμένου να αποδείξει ότι υποβλήθηκε στα έξοδα των οποίων ζητεί την καταβολή. Σε ό,τι αφορά την δήθεν συμφωνία που συνάφθηκε με την δικηγόρο του, αυτός αναφέρεται σε έξοδα και δικαστική δαπάνη απολύτως αόριστα και υποθετικά το πραγματικό των οποίων δεν μπορεί να αποδειχθεί. Επί πλέον, το αιτούμενο ποσό είναι υπέρογκο λαμβανομένου υπόψη του εγγράφου χαρακτήρα της διαδικασίας και της απουσίας ακροαματικής διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου. Εφόσον το Δικαστήριο επιδικάσει ένα ποσό για την αιτία αυτή, αυτό δεν θα πρέπει να υπερβεί τα 1.000 EUR. Τέλος, σε ό,τι αφορά το αιτούμενο ποσό των 1.300 EUR, εκτιμά ότι δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια με την επικαλούμενη παραβίαση του άρθρου 3.

83. Κατ'αρχήν, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν υφίσταται άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του αιτουμένου για τα έξοδα της διαδικασίας παράτασης της προσωρινής κράτησης ποσού και της παραβίασης του άρθρου 3. Κατά δεύτερο λόγο, σημειώνει ότι ο προσφεύγων έχει συνάψει με την δικηγόρο του μία συμφωνία αναφορικά με την αμοιβή του τελευταίου, η οποία τείνει να προσομοιάσει με μία συμφωνία *quota litis* (εργολαβικής αμοιβής). Σημειώνει επίσης ότι αυτός προσκομίζει ενώπιόν του ένα αντίγραφο της συμφωνίας αυτής. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι οι συμφωνίες αυτές μπορούν να βεβαιώνουν, εφόσον είναι νομικά έγκυρες, ότι ο ενδιαφερόμενος είναι πράγματι υπόχρεος να καταβάλει τα αιτούμενα ποσά. Τέτοιες συμφωνίες, οι οποίες γεννούν ενοχικά δικαιώματα μόνον μεταξύ του δικηγόρου και του πελάτη του, δεν

μπορούν αφ'εαυτών να δεσμεύσουν το Δικαστήριο, το οποίο πρέπει να εκτιμήσει το ύψος των εξόδων και της δικαστικής δαπάνης προς επιδίκαση, όχι μόνον σε σχέση με το πραγματικό των επικαλουμένων εξόδων, αλλά και σε σχέση με τον εύλογο χαρακτήρα τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδα*ς (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], αριθ. 31107/96, § 55, CEDH 2000-XI, *Κορκολής κατά Ελλάδα*ς, αριθ. 63300/09, § 33, 15 Ιανουαρίου 2015). Λαμβάνοντας υπόψη την σχετική νομολογία του, κρίνει εύλογο να επιδικάσει στον προσφεύγοντα 1.500 EUR για τα έξοδα στα οποία αυτός υποβλήθηκε για την διαδικασία ενώπιόν του, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

84. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να ευθυγραμμίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας με το επιτόκιο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή σε ό,τι αφορά την αιτίαση που έλκεται από τις υλικές συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.
2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.
3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης.
4. *Αποφαίνεται*
 - (α) ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, εντός τριών μηνών από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά που είναι καταβλητέα απευθείας στον τραπεζικό λογαριασμό που υποδείχθηκε από την δικηγόρο του:
 - i) 6.500 EUR (έξι χιλιάδες πεντακόσια ευρώ), πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο, λόγω ηθικής βλάβης,
 - ii) 1.500 EUR (χίλια πεντακόσια ευρώ), πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο, για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη,
 - (β) ότι από την λήξη της πιο πάνω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν με έναν απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς εκείνο

της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά,

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στην συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 12 Νοεμβρίου 2015, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

András Sajó

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου

εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 11 Δεκεμβρίου 2015

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος